

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

RAQAMLI ASRDA O‘QUVCHILARNING MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Baxshilloeva Gulsevar

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqamli asrda o‘quvchilarning madaniyatini shakllantirish jarayonining mohiyati, ahamiyati hamda zamonaviy yondashuvlari tahlil qilingan. Raqamli ta’lim, axborot texnologiyalari va internet madaniyatining o‘quvchilar xulq-atvoriga, ma’naviy olamiga va ta’lim sifatiga ta’siri yoritilgan. Maqolada Prezident qarorlarida belgilangan raqamli rivojlanish yo‘nalishlari, shuningdek, mahalliy va xorijiy manbalarda keltirilgan ilmiy yondashuvlar asosida raqamli madaniyatni shakllantirishning samarali usullari ko‘rsatib o‘tilgan.*

Kalit so‘zlar: *Raqamli madaniyat, axborot texnologiyalari, internet, ta’lim, o‘quvchi, media savodxonlik, raqamli tafakkur, ma’naviyat*

XXI asrda insoniyat hayoti axborot texnologiyalari bilan chambarchas bog‘lanib qoldi. Ta’lim, madaniyat, muloqot va hatto kundalik hayot jarayonlari ham raqamli shaklga o‘tdi. Shu sababli, raqamli asrda o‘quvchilarning madaniyatini shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi hamda PQ–3510-son qarorida yoshlarni raqamli ko‘nikmalarga o‘rgatish, raqamli iqtisodiyot va ta’lim tizimini rivojlantirish eng muhim vazifalardan biri sifatida belgilangan. Bu jarayon nafaqat texnik bilim, balki raqamli madaniyatni ham talab qiladi — ya’ni texnologiyadan madaniyatli, xavfsiz va maqsadli foydalanish madaniyatini.

I.A. Karimov o‘zining “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch” asarida yoshlar tarbiyasida ma’naviyatni rivojlantirish har qanday zamon uchun ustuvor vazifa ekanini ta’kidlagan. Raqamli davrda esa ma’naviyat yangi shakl — raqamli madaniyat orqali namoyon bo‘ladi. Raqamli madaniyat — bu insonning raqamli texnologiyalarni ongli, maqsadli va axloqiy me’yorlarga muvofiq qo‘llash qobiliyatidir. U faqat texnik bilim emas, balki axborot tanqidiyligi, onlayn muloqot madaniyati va axborot xavfsizligini ham o‘z ichiga oladi.

Ta’lim tizimida raqamli madaniyatni shakllantirish quyidagi yo‘nalishlar orqali amalga oshiriladi:

1. Raqamli ta’lim tizimini rivojlantirish. G‘ulomova D. (2022) fikricha, raqamli ta’lim o‘quvchilarga zamonaviy platformalar orqali mustaqil o‘rganish imkonini beradi. Bu esa mas’uliyat va o‘zini boshqarish madaniyatini rivojlantiradi.

2. Media savodxonlikni oshirish. To‘xtayeva va Abdurahmonov (2020) ta’kidlashicha,

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

media savodxonlik o'quvchilarga ishonchli axborotni tanlash, soxta ma'lumotlarni ajratish va internetda axloqiy me'yorlarga amal qilishni o'rgatadi.

3. Axborot xavfsizligini ta'minlash. Internet muhitida turli xavf-xatarlar — kiberjinoyat, yolg'on axborot va manipulyatsiyalar mavjud. Shu sababli, o'quvchilarga axborot xavfsizligi haqida muntazam bilim berish zarur.

4. Ota-ona va o'qituvchilarning mas'uliyati. Raqamli madaniyatni shakllantirish faqat maktabning emas, balki oilaning ham vazifasidir. Ota-onalar bolalar internetda nimalarni ko'rayotgani va qanday muloqot qilayotganini nazorat qilishi kerak.

UNESCO (2021) ma'lumotlariga ko'ra, raqamli savodxonlikni ta'lim tizimiga integratsiya qilish o'quvchilarning ijodkorlik, mustaqil fikrlash va mas'uliyat hissini kuchaytiradi. O'zbekistonda esa "Raqamli ta'lim" loyihalari, masofaviy o'qitish platformalari (Edu.uz, Ziyonet, Khan Academy Uzbek va boshqalar) orqali bu jarayon bosqichma-bosqich yo'lga qo'yilmoqda. Bu islohotlar natijasida o'quvchilar texnologiyalarni nafaqat o'yin yoki ko'ngil ochar vosita sifatida, balki o'rganish va o'z ustida ishlash quroli sifatida qabul qilmoqda.

Raqamli asr o'quvchilardan nafaqat bilim, balki mas'uliyatli va ongli foydalanish madaniyatini talab qiladi. Raqamli madaniyatni shakllantirish orqali o'quvchilar: internetdagi axborotlarni tanqidiy tahlil qilishni, shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishni, onlayn muloqotda odobni saqlashni va texnologiyalarni o'qish hamda o'zini rivojlantirish uchun ishlatishni o'rganadilar. Shunday ekan, raqamli madaniyatni rivojlantirish — bu zamonaviy ta'limning ajralmas qismi, kelajak avlodning raqamli tafakkurini shakllantirish omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19-fevraldagi PQ–3510-son qarori "Raqamli iqtisodiyot va raqamli ta'limni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida".
3. To'xtayeva M., Abdurahmonov A. Axborot madaniyati va internet xavfsizligi. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2020.
4. G'ulomova D. Raqamli ta'lim tizimi va uning afzalliklari. – "Ta'lim va innovatsiyalar" jurnali, №2, 2022.